

M E I 1957

MEDEDELINGENBLAD
VAN DE
NEDERLANDSE WERKGEMEENSCHAP VOOR INDIVIDUALPSYCHOLOGIE

Redactie: Mevr. G. Polak-de Meyer,
Reynier Vinkeleskade 24, Amsterdam.
Tel. 799028.
Dr. J.A. Delhez. J. Vinkenborg.

Dr. ALFRED ADLER-NUMMER.

BIJ DE 20e VERJARING VAN ADLER'S STERFDAG.

27 Mei 1937 stierf Alfred Adler op 67-jarige leeftijd. Op een wandeling in de straten van Aberdeen stortte hij plotseling neer en stierf na enkele ogenblikken. Hij vertoefde in Aberdeen voor het houden van een serie lezingen voor de Universiteit aldaar, nadat hij kort voordien nog een tournee door Holland gemaakt had. Achteraf gezien maakte hij toen al af en toe een wat vermoeide indruk, maar weerde bezorgde vragen steeds af met: "Ich bin nie müde".

Zijn dood betekende voor zijn talloze volgelingen en vrienden een groot persoonlijk verlies, want hij had zich door zijn wijsheid en trouwe vriendschap veler afhankelijkheid verworven, terwijl hij zich bovendien voor menigeen in moeilijke levensperiodes een ware redder in de nood had getoond. Lydia Sicher schreef hierover in haar kernachtig jargon: "Der menschliche Verlust ist so ungeheuer, dass mir noch immer ist, als hätte ich einen Keulenschlag auf den Kopf gekriegt".

Ik leerde de Individualpsychologie omstreeks 1925 kennen, toen ik mij met de behandeling van psychosomatosen door middel van hypnose bezig hield. Zodoende was ik vanzelf ook met de achtergronden van de neurose in aanraking gekomen. Toen ik in die tijd toevallig in een Duits tijdschrift een artikel over Adler's leer onder de ogen kreeg, was ik dus enigermate rijp om de grote draagwijdte van zijn zienswijze te begrijpen, temeer omdat de ideeën van mijn leermeester Breukink die van Adler reeds dicht bleken te naderen.

Adler's finale zienswijze kon daarom voor mij een werkelijke openbaring beduiden. Men bedenke, dat de doktoren van die tijd allen waren opgevoed in de zuiver natuurwetenschappelijke denkwijze, waaraan ook door de psychoanalyse, althans in theorie, nog streng werd vastgehouden. Adler's revolutionaire veronderstelling van een doelgerichte creatieve werkwijze van de psyche, hoe vanzelfsprekend deze gedachte ook de leek moge toeschijnen, betekende voor de toenmalige psychotherapeut een geheel nieuw gezichtspunt, dat veel meer dan het natuurwetenschappelijke op het verantwoordelijkheidsbesef van de patient betrokken was en dus een grote therapeutische draagwijdte moest hebben.

In aansluiting op mijn ontdekking leerde ik de werken van Künkel kennen, terwijl ik ook in persoonlijk contact met hem trad tijdens zijn voordrachtsreizen in Holland. Hij was het ook, die mij in 1930 tijdens het individualpsychologische congres in Berlijn aan Adler voorstelde.

Adler vierde op dit congres ware triomfen, honderden enthousiaste congresleden vulden de zalen. Hij en de voornaamste van zijn leerlingen toonden zich van hun beste zijden en voor mijn gevoel moet Adler daar in Berlijn wel het hoogtepunt van zijn carrière beleefd hebben. Een van zijn toenmalige uitspraken heeft een onuitwisbare indruk bij mij achtergelaten. Adler had het over de zin van het leven en zei: "Es gibt Menschen, die meinen, dass das Leben keinen Sinn hat. Wenn das Leben aber keinen Sinn hätte, so sollten wir es einen geben". Sneed hij met deze gedurfde uitspraak, met deze heroïsche gedachte niet aan alle pessimisme de pas af? De verantwoordelijkheid, die wij zo licht geneigd zijn het leven of het "lot" in de schoenen te schuiven, wordt ons zo onverbiddelijk persoonlijk toegewezen.

In 1932 leerde ik Adler nog beter kennen, toen ik gedurende mijn verblijf te Wenen een aantal privélessen bij hem nam en in aansluiting daaraan deelnam aan de "Sommerschule" op de Semmering. Behalve voordrachten hield Adler in die tijd ook nog verschillende "napraatjes" aan de daarop volgende stamtafel. Hij kreeg daar van allerlei soort vragen te beant-

woorden en ook dromen uit te leggen. Vooral bij zijn droomverklaringen trad zijn verbazingwekkende, bijna beklemmende "helderziendheid" aan de dag. Aan een minimum aan gegevens wist hij een maximum aan gevolgtrekkingen betreffende de karaktertrekken van de dromer te ontleenen.

Intussen waren in Holland meerdere Individualpsychologische werkgroepen gevormd, zodat de bodem voor Adler bereid was om ook persoonlijk zijn leer in ons land te komen propageren. Met ingang van 1932 kwam hij dan ook geregeld ieder jaar een groot aantal voordrachten houden. In zijn correspondentie uit die jaren ging het natuurlijk bijna uitsluitend over zakelijke dingen, maar een enkele keer liet hij zich ook wel eens over iets uit, wat hem meer persoonlijk aanging. Zo bv. over de "afval" van Künkel. In 1933 schrijft hij: "Künkel denkt an eine Hakenkreuz-Individualpsychologie" en in 1934: "Ich hoffe, dass es Künkel nicht gelingen wird die Individualpsychologie in Dienst Hitler's zu stellen". Inderdaad betekende het meningsverschil met Künkel een groot verlies voor onze beweging; hij was zeker een van de scherpzinnigste adepten van Adler en bovendien een buitengewoon pakkend redenaar, die overal waar hij kwam een grote toeloop had. Hij stootte echter later velen van zich af, omdat hij teveel met verschillende politieke winden meedraaide. Goed herinner ik mij, hoe hij na een voordracht voor een studentengezelschap op de sociëteit, ons met het optreden van Hitler trachtte te verzoenen.

Adler was en bleef steeds de ziel der beweging. Hij inspireerde telkens opnieuw zijn volgelingen, die altijd weer van hem konden leren en door hem werden aangevuurd. Iedere keer wanneer ik hem bijv. hoorde spreken, kwam ik tot het besef toch niet, zoals hij, de finale strekking van het menselijke handelen en speciaal van de neurotische verschijnselen te hebben doorgrond. Door een enkel woord, gesproken met een bepaalde intonatie en gepaard met een veelzeggend gebaar, begreep men plotseling hoe het eigenlijk bedoeld was.

Geen wonder dus, dat zijn leerlingen zich verslagen voelden toen hun leider hun ontvallen was, maar zoals Lydia Sicher het uitdrukte: "Wichtig ist nur, dass Adler's Werk weiterlebt und wir dafür sorgen, dass er

auch post mortum noch immer fortarbeitet".

Adler's leer heeft doorgewerkt. Overal in psychotherapie en psychologie bemerkt men, dat zijn ideeën, dikwijls onder het mom van nieuwe ontdekkingen, bezig zijn meer en meer ingang te vinden. Op indrukwekkende wijze wordt dit door het echtpaar Ansbacher in hun standaardwerk over de Individualpsychologie uiteengezet. Vele van Adler's denkbeelden zijn voor de jongere generatie bovendien gemeengoed geworden omdat zij langzamerhand een bestanddeel van onze cultuur zijn geworden.

Dat Adler tijdens zijn leven in de wetenschappelijke wereld zo weinig tot zijn recht is gekomen, is waarschijnlijk o.a. ook daaraan te wijten geweest, dat hij geen rasechte "Akademiker", maar in belangrijke mate autodidact was. Hij was daardoor de voeling met de officiële wetenschap min of meer kwijt geraakt en wist haar niet altijd voldoende in haar eigen taal te beantwoorden. Mede was dit echter een gevolg daarvan, dat Adler deze wetenschap verre vooruit was en zij daarom enigszins in een positie verkeerde zoals door Freud onder woorden werd gebracht: "Wenn die Psychoanalyse gewisse Dinge bisher nicht gewürdigt hat, so geschah es nie darum, dass sie diese Leistungen übersehen hatte, sondern weil sie einen bestimmten Weg verfolgt, der noch nicht so weit geführt hatte". Tenslotte is dit ook wel te begrijpen en te billijken, want het betreft hier een ons allen aanklevende begrensdheid. Men krijgt immers wel eens boeken onder de ogen, die men na een korte poging weer uit handen legt, omdat men aan een goed begrip niet toe is. Komt zulk een boek dan enige jaren later weer onder onze aandacht, dan kan het zijn, dat tengevolge van verder ontwikkelde inzichten, de lectuur nu tot een waar genoegen wordt en men bijna niet kan begrijpen, waarom men het tevoren terzijde had gelegd.

De Ansbachers maken ons duidelijk, hoe wijsgeren als Jaspers, Heidegger en anderen het geesteswetenschappelijke aspect van de menselijke natuur eerst geleidelijk ingang moesten doen vinden, al eer de gedachten van Adler voor de officiële wetenschap

verteerbaar waren geworden.

Dat Adler zulk een grote sprong heeft kunnen maken, was zeker wel gedeeltelijk te danken aan het feit, dat hij Freud als voorganger getroffen had. Groten-deels vloeide dit echter voort uit zijn uitzonderlijk groot intuïtief vermogen, waardoor hij tot die categorie van mensen behoorde, waarvan Freud verklaarde, "dass sie die tiefsten Einsichten mühelos heraufholen, zu denen sich seinesgleichen durch qualvolle Unsicherheit und rastloses Tasten den Weg zu bahnen haben".

Het aantal dergenen die Adler persoonlijk gekend hebben, is snel aan het verminderen. Wij ouderen zouden de herinnering aan hem gaarne levend willen houden; hij was een beminnelijk joviaal mens, die veel van gezelligheid hield. Bovendien was hij een uitnemend causeur, bezocht gaarne café's, beschikte over veel humor en vertelde daarom gaarne "Witze", die dan natuurlijk meestal een in zijn leer passende strekking bleken te hebben.

Als spreker kon Adler geweldig goed zijn, maar hij had ook zijn slechte dagen. Misschien hield hij wel eens te veel voordrachten en maakte hij het zich dan soms wat al te gemakkelijk, met het gevolg, dat hij zijn hoorders in hun verwachtingen teleurstelde. Tijdens de discussie fleurde hij dan echter meestal weer op, vooral wanneer hij in een vraag aanleiding vond om niet zozeer de vraag dan wel de vrager te beantwoorden. Hij wist dan soms uit één korte uiting de doopceel van de vrager te lichten. Was hij evenwel goed op dreef, dan verstond hij uitstekend de kunst om als een goed toneelspeler de toehoorders zijn gedachten levendig mee te doen beleven. Hij sprak dan niet over zijn leer, maar was zijn leer.

Dr. P.H.Ronge.

INDRUKKEN UIT ABERDEEN BIJ HET OVERLIJDEN VAN

ALFRED ADLER

De laatste jaren van zijn leven woonde Adler in New York, waar zijn kinderen leefden. Ieder jaar kwam hij naar Europa en hield daar zijn voordrachten.

In 1937 was hij in Aberdeen in Schotland, om toespraken te houden in de Universiteit, toen de dood hem op straat verraste.

De stad Aberdeen ligt in het Schotse Graafschap van dezelfde naam. De streek is rotsachtig en ruw. De stad ligt aan de Noordzee. Het kustlandschap is van een woeste pracht, wanneer de zee tegen de rotsen beukt. Men denkt: in dat land moet wel een krachtig geslacht opgroeien. En dat is zo inderdaad: wanneer Groot Brittannië veel presteerde in de geschiedenis, waren het vaak de stoere Schotten, die dat bewerkten.

Schotland is arm, dat staalt het karakter en het maakt zuinig. Ieder over heel Europa kent de grapjes over de zuinige Schot.

De stad Aberdeen bestaat uit Nieuw en Oud Aberdeen. Nieuw Aberdeen ligt aan de Noordzee en is zetel van Handel en Nijverheid. Grote schepen vinden er achter een zware dam een veilige ligplaats. Er zijn veel fabrieken en er zijn geregelde stoomvaartverbindingen met Londen en de Schotse kustplaatsen. In Oud Aberdeen vindt men de Universiteit, het Kings College; het is reeds in 1495 gesticht. Deze oude stad is weinig karakteristiek. Het Marischal College, waar Adler zijn voordrachten hield, is in Neo Gothische stijl gebouwd, evenals het Kings College, waar een plechtige uitvaartdienst voor hem werd gehouden.

De Collegezaal had slechts plaats voor 250 studenten, maar er waren wel 300 luisteraars. Zij zaten op de trappen, waar maar plaats was. Adler hield zijn voordrachten in het Engels. Men vertelde mij: zijn woordkeus had iets eigens en dat maakte zijn voordracht pakkend en schilderachtig.

De straat waar Adler plotseling ineenzakte en overleed, is even kleurloos als iedere andere straat in een grote Europese stad. Voor hij stierf, sprak

Adler nog enige verwarde woorden. De omstanders konden er niet veel van begrijpen; zij hoorden de naam Kurt, dat is Adlers enige zoon, naast zijn drie dochters. Kurt kwam in zijn jeugd moeilijk tot rijping; nu is hij arts in New York en de enige van Adler's kinderen, die hem een kleinkind geschonken heeft. Ook in zijn laatste ogenblikken dacht Adler meer aan de ander dan aan zichzelf.

Toen het bericht van zijn dood Holland bereikte, zijn vier Hollanders naar Aberdeen gereisd, om Adler de laatste eer te bewijzen. Voorbeeldig heeft de Heer Forbes Dennis, de echtgenoot van de schrijfster Phyllis Bottome, voor alle nodige regelingen gezorgd. Door zijn goede zorgen waren bij de plechtige uitvaartdienst en de crematie van Adler, zijn vrouw Raissa en zijn jongste dochter Nellie met haar man aanwezig. Dr. Alexandra Adler en zijn zoon Kurt konden niet tijdig uit Amerika overkomen. Uit de Europese landen waren alleen Hollanders tegenwoordig.

Toen wij, Hollanders, Adler een laatste groet brachten, lag hij opgebaard in een lokaal achter een begrafenisonderneming, toegedekt door een paars-satijnen kleed. Mij gaf Adler het beeld van grote eenzaamheid, maar ook van rust.

Op 1 Juni werd de plechtige uitvaartdienst gehouden. De familie Adler en de Hollanders, waren daarbij aanwezig. Er waren maar weinig studenten; het schijnt in Schotland geen gewoonte onder studenten te zijn, om een begrafenisplechtigheid van een leraar bij te wonen.

In het midden van een stemmingsvolle kerkruimte stond de kist opgebaard, met bloemen overdekt. Dicht daarbij was de familie Adler gezeten en ook de Hollanders zaten in de nabijheid van de kist. De Kerkprelaten waren in vol ornaat, wat zeer plechtig stond.

Ik laat hier de volgorde van de dienst volgen.

University of Aberdeen.
Funeral Service for the late Professor Alfred Adler,
M.D. L.C.D.
in King's College Chapel
on Tuesday, 1st June 1937 at 2 p.m.

Order of Service.

Scripture sentences and prayer. Dean of the Faculty of Divinity.

Praise - Psalm XXIII.

New Testament Lesson from I Corinthians XV The principal.

Prayer The Right Reverend the Bishop of Aberdeen.

Praise Hym 601.

Benediction Dean of the Faculty of Divinity.

Dead March.

Hierop werd de kist uit de kerk gedragen, gevolgd door de familie Adler. De Hollanders sloten zich bij de stoet aan.

Na deze Eredienst heeft de verassing te Edinburgh plaats gehad. Dit geschiedde in een licht geel modern crematorium. Onder een paars fluwelen kleed stond de kist, omgeven door bloemen. Bij het orgel, in paarse gewaden, stonden twee mannen en twee vrouwen, die zongen bij orgelspel. Een dominee trad naar voren en sprak een lang gebed. Daarna sprak Dr. Ronge enige goede woorden. Toen zakte de kist weg, onder het gebed van de dominee.

Familie en vrienden verlieten het gebouw.

Het is een vriendelijke en gevoelige geste, dat de Schotten Adler bij de Eredienst in Aberdeen toezongen:

He makes me down to lie in pastures green
he leadeth me to quiet waters by.

Het is ontroerend dat zij hem toewensten, dat Adler, de kunstgevoelige Wener, voor eeuwig in een schone omgeving zou rusten. Adler moet wel dikwijls naar Wenen en het Wienerwald terugverlangd hebben, tussen de skyscrapers van New York en de kale rotsen van Aberdeen.

"Was macht mein armes Wien", zei hij eens tegen mijn Weens oorlogspleegkind, toen hij dat in Holland ontmoette.

Toen ik eens tegen Adler zei: "Hoe kunt U, als Wener, in New York wonen?", antwoordde hij: "Ich lebe sowie ich will".

Niet zonder reden noemde de schrijfster Phyllis Bottome hem: "Apostel der Vrijheid". Maar de kunstzinnige en vreugdevolle Wener, die Adler was, zal zich in Amerika toch wel eenzaam hebben gevoeld. Adler, lustig met zijn leerlingen op een jolige Heurigen, Adler, op een muziekavond, waar hij ook zelf voor zijn leerlingen zong, hij hoort in Wenen, en niet in Amerika of aan de barre zeekust van Aberdeen.

Het is oppervlakkig beschouwd, verwonderlijk, dat hij bij de stugge en spaarzame Schotten zoveel succes heeft gehad. Misschien kan men het aldus verklaren:

Adler in zijn oprechtheid en rechtvaardigheid, keerde zich graag tegen de mens met de verwende levensstijl. "Die mensen moeten maar naar een andere planeet verhuizen; op deze aarde kunnen wij ze niet gebruiken", was zijn uitspraak.

Naast zijn warm en fijn gevoel voor de schoonheid in het leven, had hij grote eerbied voor de stoere werkers, die onze huizen bouwen en zorgen voor het dagelijks brood. Daardoor kon hij de Schot met zijn zin voor de realiteit van het leven begrijpen en begrepen de Schotten hem en luisterden gretig naar zijn individualpsychologie. Deze belicht liefdevol maar ook scherp de strevingen in de menselijke ziel.

Adler zei: wij vragen niet of iemand goed is of slecht: "einmal war ich im Stande einen guten Menschen kennen zu lernen und ich war entsetzt". Deze scherpe kijk op het menselijk karakter deed zijn warm mededogen met de medemens niet verkillen. Misschien hebben de geharde Schotten dat begrepen en luisterden daarom zo gretig naar Adler's woorden.

Dr. M.A.Spaander-Duyvis.

PERSOONLIJKE HERINNERINGEN.

Wij hebben enige vooraanstaande Nederlandse en buitenlandse Individualpsychologen, die Adler gekend hebben, verzocht persoonlijke herinneringen voor ons Mededelingenblad te schrijven.

Wij laten hun zeer gewaardeerde bijdragen hier volgen.

De Redactie.

Dr. J.A. Delhez.

Nu ik zoek naar een herinnering aan Adler, valt me wel een zeer simpele gebeurtenis in. Nadat ik bij een lezing van Adler aan hem was voorgesteld, hoorde ik hem de volgende dag weer in een grote, stampvolle zaal in Rotterdam. Toevallig had ik een plaats gevonden aan het zijpad, waarlangs Adler naar het podium ging. Toen hij mij passeerde, draaide hij zich plotseling naar me toe en schudde me zeer hartelijk de hand.

Dit vrij onnozele voorvalletje, dat ongeveer 30 jaar geleden is gebeurd, is in mijn herinnering blijven hangen. Een man met een wereldnaam, die ik slechts eenmaal ontmoet had, schudt me daar de hand, alsof ik een goede, oude vriend van hem was!

Ja, zo was Adler! Eigenlijk wist hij zelf niet, dat hij een wereldnaam had, maar in de stampvolle zaal wist iedereen dat. En zit daarin niet het echt grote van een mens? Niet de behoefte hebben om boven een ander te staan. Als een mens zo het gemeenschapsgevoel in zijn hele wezen verankerd heeft, dan uit zich dat in de kleine en banale dingen van het dagelijkse leven. Adler heeft veel gesproken over het gemeenschapsgevoel, maar hij heeft het ons ook voorgeleefd. Kunt U het begrijpen, dat ik gelukkig ben zo'n groot mens persoonlijk gekend te hebben en dat ik een uiterst dankbare herinnering aan hem heb gehouden?

Dr. Rudolf Dreikurs, Chicago.

Alfred Adler als ein persönliches Erlebnis.

Jeder, der mit Adler persönlich in Kontakt kam, behielt unvergessliche Erinnerungen an seine einzigartige Persönlichkeit. Mein eindruckvollstes Erlebnis mit Adler spielte sich in einem Sanatorium in der Nähe von Wien ab, in dem Kurort Baden.

Ich hatte dort einen Patienten, einen älteren Mann mit einer schweren Depression, ein Krankheitszustand der damals Melancholie genannt wurde und den man heutzutage kaum mehr antrifft, da die Elektroschock-Behandlung die Depression beseitigt bevor dieses schwere Krankheitsbild sich entwickeln kann. Zu jener Zeit war aber dieser Zustand kaum beeinflussbar, ausser durch eine psychologische Behandlung, die meistens wenig erreichte, da der Patient gewöhnlich kaum zugänglich war.

Mein Patient hatte demgemäss kaum zu meinen Behandlungsversuchen reagiert und ich beabsichtigte ihn in ein günstigeres Milieu zu bringen. Die Familie war aber mit diesem Plane nicht sehr einverstanden, und ich schlug vor einen erfahrenen Mann wie Adler zur Konsultation heranzuziehen, in der Überzeugung, dass er meine Absichten verstehen und unterstützen würde. Mein Vorschlag wurde angenommen und Adler kam mit mir zum Sanatorium, um den Patienten zu sehen.

Was sich nun abspielte widersetzt sich der Beschreibung. Hier war der Patient, unbeweglich in seinem Stuhl, mit der für die Melancholie typischen Verlangsamung seiner Bewegungen und Sprache. Adler begann seine psychiatrische Untersuchung in der Anwesenheit der Ärzte und Krankenschwestern. Er fragte den Patienten wie er sich fühle. Bevor dieser aber mit seiner äusserst langsamen und stockenden Antwort fertig war, kam Adler mit einer neuen Frage. Derselbe Prozess wiederholte sich - der Patient versuchte zu antworten, aber Adler wartete nicht bevor er fertig war und unterbrach den Patienten mit einer neuen Frage.

Ich muss eingestehen, dass ich einigermaßen beschämt war. Hier war mein anerkannter Lehrer und er wusste nicht einmal wie man eine psychiatrische Unter-

suchung durchzuführen hat. Es versteht sich doch von selbst, dass man vor Allem den Patienten aussprechen lassen muss. Aber Adler ignorierte solche grundsätzliche Erwegungen und Prinzipien und setzte diese einzigartige Form der Untersuchung fort.

Mein Unbehagen und meine unableugliche Angstlichkeit wuchs von Minute zu Minute. Ich kann es nicht leugnen, dass ich mich in diesem Momente wirklich für Adler schämte, wenn plötzlich - zu der grössten Überraschung von allen Anwesenden - ein beinahe unmöglicher Vorgang stattfand: der Patient, der seine Meinung ausdrücken wollte, begann auf einmal schnell zu sprechen!

Mann muss sich die Bedeutung dieses Vorganges vor Augen halten, um der Persönlichkeit Adlers voll gerecht zu werden. Die langsame Bewegung und Sprache dieser Patienten war als Ausdruck ihrer Krankheit angenommen worden; jeder Patient mit einer Melancholie benahm sich in derselben Weise. Es war daher nur zu verständlich, dass man glaubte dass der einzelne Patient nicht viel daran ändern könnte. Adler hat solche Annahme der Zwangsmässigkeit niemals anerkannt. Für ihn hat jeder Mensch eine weitgehende Freiheit sich zu benehmen wie er will. Er gab nicht der Versuchung nach den Patienten zu verhätscheln, indem er geduldig wartete bis er seine Antwort beenden konnte. Nein, wenn der Patient was sagen will, dann soll er es eben schneller machen! Dieser anscheinende Mangel an Rücksicht für den Zustand des Patienten verrät tatsächlich ein ausserordentliches Vertrauen in ihn. Adler erkannte die Fähigkeit des Patienten die Geschwindigkeit seiner Sprache zu beeinflussen; er weigerte sich die allgemein anerkannte Voraussetzung der Hilflosigkeit und Unfähigkeit solcher Patienten anzuerkennen.

Es ist dieses Vertrauen in die Fähigkeit des Patienten, gleichgültig wie sehr er gestört sein mag, und der Mut vollkommen neue und bisher kaum vorstellbare Wege der Beeinflussung zu versuchen, welche Adler sowohl als Menschen als auch als Wissenschaftler charakterisieren. Es sind diese Fähigkeiten, die es Adler ermöglichten seiner Zeit für ungefähr 50 Jahre

voraus zu sein, was wir nur heute erkennen können, wenn wir sehen wie Adlers Einsichten und Erkenntnisse heute von allen Seiten neu entdeckt und bestätigt werden.

G.H. van Asperen.

EEN FLITS.

Eenmaal slechts heb ik Adler gezien. Hij sprak in Dordrecht voor een volle zaal. Waarover weet ik niet meer. Maar één voorval heeft de voorstelling, die ik mij later van hem maakte, blijvend beïnvloed.

In de discussie verdedigde iemand achter uit de zaal Freudiaanse opvattingen. Er volgde een heftige woordenwisseling. Adler daalde van het toneel af. Zijn tegenstander begon door het middenpad naar voren te lopen. Heftig gesticulerend ontmoetten de twee elkaar in het midden van de zaal en zetten daar de strijd voort. De gehele zaal keek en luisterde geamuseerd en misschien ook wat verschrikt toe.

Plotseling eindigde het gesprek. Adlers gezicht veranderde. Zijn gemoedelijke glimlach keerde terug. Hij stak zijn hand uit en drukte die van zijn tegenstander lang en warm.

Zo denk ik graag aan Adler, als aan de man, die bereid was zijn stelsel, zijn leer overal en altijd met vuur te verdedigen, maar voor wie dit stelsel niet doel op zichzelf was geworden, maar middel was gebleven om de medemens te doorgronden en te helpen, de medemens, die hij zozeer liefhad, dat hij hem zelfs in de felste tegenstander kon terugvinden.

Dr. Lydia Sicher - Los Angeles, California.

Persönliche Erinnerungen an Adler zu geben ist wegen der Vielheit der Bezogenheit besonders schwer. Welcher Adler? Der Arzt? Der Psychiater? Der Gründer der Individualpsychologie? Der Lehrer? Der Freund? Der Künstler? Der Mensch, mit dem man viele Jahre in Arbeit und Freizeit verbunden war, in guten wie in bösen Stunden? "Nährvater Alfred" habe ich ihn oft genannt, wenn er im Kreise seiner Schüler und Mitarbeiter dem einen

Rat, dem anderen Hilfe, dem dritten Ermutigung gab; denn jeder, mehr minder, wollte etwas von ihm.

Ich habe die Vielseitigkeit seines Wesens in Jahren der Zusammenarbeit gesehn und ich hoffe, in den Leitlinien das Einheitsbild seiner Wesenhaftigkeit verstehn gelernt.

Ich habe Adler lachend gekannt und humorvoll, ich habe ihn geärgert gesehn, gereizt und böse, ich habe ihn freundlich erlebt, voll Wärme und Güte, und ungerrecht, bitter und ablehnend.

Ich habe Adler singen gehört und verstanden, warum er so oft Vergleiche und Beispiele aus der Musik heranzog, um etwas zu erklären; und ich bin manchmal sehr amüsiert neben ihm im Kino gesessen, das er als Zufluchtsort für einen kurzen, ungestörten Schlaf zu benützen schien.

Aber das wirklich grosse Erlebnis war, Adler an der Arbeit mit einem Patienten sehn zu dürfen. Wie ein Bildhauer aus dem rohen Stein eine Figur herausmeisselt, entband Adler die Ganzheit einer Persönlichkeit aus dem Wust neurotischer Verkapselungen. Diese Stunden, in denen ich Adler als den Künstler erleben dürfte, gehören zu den unvergesslichen Zeiten, die ich ihm verdanke.

Wer ihn kannte und ihm als Mensch und Wegweiser ergeben war, für den lebt er heute noch so wie vor 20 Jahren. Wer ihn nicht oder nur flüchtig kannte und für den er deshalb zu den Vergangenen gehört, hat mich oft gefragt, wie Adler als Mensch war. Und in tief innerer Ergebenheit kann ich nur mit dem Zitat antworten:

"Er war ein Mann, nehmt alles nur in allem".

Dr. M.A.Spaander-Duyvis.

Siljan Skola is een zomerschool bij een groot meer in midden Zweden. Adler heeft daar een cursus gegeven in Juni 1936. Het is Zweedse gewoonte van de laatste cursusdag een feestdag te maken. In de zitkamer van het gebouw stonden die dag voor Adler en zijn secretaresse twee armstoelen bereid; overal rondom stonden bloemen en overheerlijke taarten. Adler ver-

meed echter om in de armstoel plaats te nemen. Hij toonde zich daarmede de dienende medewerker van de cursisten, niet de te vereren leider.

's Middags was er een diner. De cursisten zaten aan talrijke lange tafels. Een dezer cursisten droeg een kostelijk, humoristisch afscheidsgedicht voor. Het sloeg zeer in en - daar de maker onbekend was - werd aan alle kanten gevraagd en geroepen: wie heeft het gemaakt? Ik zat naast Adler en een spotduiveletje deed mij aan hem vragen: Sie Herr Professor, Psychologe, Sie wissen natürlich wer das Gedicht gemacht hat!

Adler antwoordde niet, stond op met een ruk, draaide zich naar de zaal en zei met luide stem: Meine Damen und Herrn, ich habe es gemacht.

Uit was het met mijn vragen; ik zweeg beschaamd en voelde mij op mijn plaats gezet. Echt Adler, dacht ik later; zijn reactie was zonder hatelijkheid en vol humor, maar toch reageerde hij juist en krachtig op mijn - wat te vrijmoedige - spot.

Adler kon met een enkel woord diepe indruk maken. Toen hij een van de laatste keren in Holland was, wilde ik hem over een geval uit mijn praktijk spreken en hij vroeg mij hem in het café van het American Hotel te treffen. Wij zaten aan een tafeltje te wachten, tot de kellner de koffie zou brengen.

Daar ik even wachten wilde, tot deze gebracht was, vóór ik met mijn vragen voor de dag kwam, hield ik, naar het mij toescheen althans, het gesprek met enige onbeduidende opmerkingen gaande. Ik zei: mijn beide ouders zijn over de 80 jaar oud geworden. Naar mijn idee had ik ook een opmerking over de Amsterdamse grachten kunnen maken, of over het wolkenspel boven onze verre weiden.

Adler antwoordde op mijn gezegde:

"Leute aus so einem alten Geschlecht reifen spät".

Toen kwam de kellner met de koffie en begon ik over het geval te spreken. Maar later, zelfs jaren later, heb ik teruggedacht aan dit antwoord van Adler. "Menschen aus so einem alten Geschlecht reifen spät". Wanneer ik ontevreden was over mijn prestaties, dacht ik: voor mij is nog altijd rijping en verdieping mogelijk en misschien

liggen er nog vele vruchtbare jaren voor mij. Dit antwoord van Adler is mij door de jaren een troost en bemoediging geworden.

Geen menselijke uiting was voor Adler's snel intellect en warme hart onbelangrijk en dat niet alleen, hij wist er ook op een positieve vruchtbare wijze op te reageren.

Prof. Oskar Spiel, Wien.

ERSTE BEGEGNUNG MIT Dr. ALFRED ADLER.

Seit 1911, da ich Lehrer geworden war, beschäftigte ich mich intensiv mit Psychologie und von 1918 an mit Psychoanalyse, immer mit dem Problem ringend: Was von dem Gelernten kann ich praktisch als Lehrer in der Schulklasse verwenden? Unbefriedigt musste ich mir immer wieder sagen: "Nichts oder fast nichts!"

An einem Vorfrühlingstag des Jahres 1920 sagte ein Kollege zu mir: "Kommst du heute zur Arbeitsgemeinschaft in meiner Schule? Es spricht Dr. Adler, auch so ein Psychoanalytiker!" Als ich den Zeichensaal betrat, sassen dort etwa 20 Lehrerinnen und Lehrer. Als Dr. Adler kam, streckte er schon bei der Türe einer älteren Kollegin die Hand entgegen und begrüßte sie freundlich. Dann nahm er Platz und während eine Lehrerin über ein sehr schlampiges und störendes Sorgenkind berichtete, ging mit Dr. Adler eine merkwürdige Veränderung vor sich. Er schloss das eine Auge halb zu, der Blick verlor sich, aber nur scheinbar, denn die Züge strafften sich etwas: man gewann den Eindruck konzentrierter Aufmerksamkeit, des innerlichen Verarbeitens. Als die Lehrerin geendigt hatte, begann Dr. Adler mit der Interpretation des Falles. Er sprach mit einer ungemein warmen weichen Stimme, besonders auffällig war die sehr dunkle Färbung des A und die starke gutturale Hervorhebung des Ch, z.B. beim Wort "machen". Er interpretierte die angegebenen Symptome zu einer Ganzheit und meinte abschliessend: "Es würde uns nicht wundern, wenn dieses Mädchen, das nun mit der Mutter hereinkommen wird, ein etwas blasses, zartes Kind wäre, denn es liegen auch

sicher Esssschwierigkeiten vor, und wenn es in der jetzigen Situation etwas scheu wäre und nicht in die Augen sähe". Die Türe öffnete sich und herein trat ----- die Mutter. Nur sie war zunächst sichtbar, denn das Kind versteckte sich in ihren Rockfalten. Es war sehr gross und auffallend blass und die Mutter musste es zu dem bereitstehenden Sessel schieben.

In diesem Augenblick war ich innerlich zu tiefst erschüttert. Ist dieser Mann ein Hellseher? Nun aber begann Dr. Adler mit der Mutter zu sprechen, warm, weich, in einer Diktion, die diese Proletarierin verstand, und die Mutter, in zwei grundgütige Augen schauend, war nach wenigen Worten aufgeschlossen. Ihre Klagen waren unter dem Eindruck des Erlebnisses gedämpft, und doch schwächte Dr. Adler noch mehr ab, wenn er sich mit ruhige runden Gesten an das Kind wendete, er nahm dessen Hand und zog es näher an sich, und das Mädchen, das zunächst den Kopf abgewendet hatte, sass ihm nun gegenüber: Aug in Aug, unverwandt. Der grosse Zauberer hatte Mutter und Kind in seinen Bann gezogen, der Mutstrom war geschlossen

Wie Schuppen fiel es mir damals von den Augen. Das, ja das hatte ich jahrelang gesucht und nirgends gefunden. Das, ja das konnte ich verwenden, schon am nächsten Tag bei Fritz und Franz, bei Rudi und Karl in meiner Klasse. Das war nicht bloss "Denken", das war ein "Tun", das war nicht bloss Wissenschaft, das war Kunst. So wurde ich Dr. Adlers Schüler durch viele viele Jahre, und all mein Tun in späterer Zeit für Schule und Erziehung ist nur die Abtragung einer unendlichen Dankeschuld.

Uit het "Internationale Zeitschrift für Individualpsychologie", van Juni 1925, namen wij een artikel van Dr. Alfred Adler over, toen nog gevestigd te Wenen. Het artikel is een inleiding voor de rest van het nummer, hetgeen bestaat uit vier lange artikelen over Schulkinderpsychologie van de hand van diverse psychologen. Elk artikel bevat de uiteenzetting van een moeilijk geval met de behandeling hiervan. Bovendien zijn in dat nummer nog een groot aantal gevallen van verschillende Beratungsstellen gegeven.

In het herdenkingsnummer van ons Mededelingenblad willen wij U de inleiding van Adler zelf geven, waarmee hij dit speciale nummer van het I.Z. f. I.P. opende.

Daarop laten wij volgen een artikel van Ida Löwy, een van Adlers vroegste medewerkers. Dat artikel is genomen uit het nummer van het Zeitschrift, dat in 1937 geheel gewijd was aan Adler na zijn overlijden.

SCHWER ERZIEHBARE KINDER UND NERVOSE

ERWACHSENE

Am Ausgangspunkt unserer Individualpsychologie standen Versuche zu einer wissenschaftlichen Begründung der Menschenkenntnis und zu einer Erforschung des Kinderseelenlebens. Unsere damaligen Feststellungen über die grundlegende Bedeutung der Organminderwertigkeit, des Minderwertigkeitsgefühls, der seelischen Kompensation und Überkompensation, über das Schicksal des Gemeinschaftsgefühls, über die richtunggebende Wirkung des Leitideals sind heute eher Bestand und wurden offen von allen psychologischen und psychiatrischen Schulen, manchmal mit wenig geänderter Terminologie, übernommen.

Manchen freilich unserer stillen Anhänger blieben diese Fundamente einer Seelenlehre tönendes Erz und klingende Schelle. Sie vermeinten gelegentlich in ihnen Vorarbeiten zu sehen, während sie doch noch eine lange Strecke bis zum Verständnis der tieferen Zusammenhänge zurückzulegen gehabt hätten, und kamen über den Aberglauben einer kausalen Organbedingtheit nicht hinaus. Für andere mussten sie den

Zierat abgeben, um absolut gewordene Anschauungen zu verschönern für manche die Sicherung um wankenden Theorien zu stützen.

Nur den Konsequenten und Intransigenten unserer Mitarbeiter ergaben sich die wertvollsten Erkenntnisse wie die Formen des irreführenden Geltungsstrebens, die besonderen Ausdrucksweisen der Ermütigung, der Fluch des Aberglaubens von einer angeborenen Begabung und der tröstende Hymnus des unversiegbaren Gemeinschaftsgefühls. Sie erkannten die Bedeutung nie rastender Schulung für die Lösung der naturgegebenen Aufgaben der Menschheit, und fanden den Mut, den irrtümlich gesunkenen Mut anderer aufzurichten.

Ihnen erwuchs in ganz anderer Masse wie andern das Verständnis für mangelhafte Vorbereitungen des Kindes fürs Leben, und sie sahen in hellstem Lichte den Zusammenhang von offenen oder verschleierte Schwierigkeiten der Kindheit mit nervösen und anderen Verirrungen im späteren Alter. Die Tatsache des "omnia ad opinionem pertinent" (alles leidet tot een mening) enthüllte sich ihnen, die grundlegende Wirkung der Weltanschauung (noot van Adler: Siehe Wexberg: "Zur Psychopathologie der Weltanschauung") und vor allem die mangelhafte, irrtümliche Vorbereitung des Individuums bei schwer erziehbaren Kindern und Nervösen.

So verschmolz uns die seelische Dynamik beider, schwer erziehbarer Kinder und Nervöser, in eine einheitliche Lebenslinie, aus allzu niedriger Selbsteinschätzung gestaltete sich ein in die Irre gehender Geltungstrieb, und wir erblickten bei beiden Lebensformen statt geradliniger Aktivität und einer gesellschaftlich nützlichen Lösung der Lebensfragen eine ausweichende, zögernde Attitude, die egozentrisch mildernde Umstände suchte, um das Geheimnis eines vermeintlichen Unwertes zu verschleiern.

So verschmolz uns aber auch die Neurosenforschung mit Menschenkenntnis und Pädagogik. Die Individualpsychologie schmiedet das Band zwischen Psychiatrie und Pädagogik, zwischen Arzt und Lehrer fester, als es je zuvor geschehen ist. Unsere Vorlesungen und Schriften über Menschenkenntnis, unsere Erziehungs-

beratungsstellen liefern beiden ein Studienmaterial und eine nie zuvor gegebene Gelegenheit zur Prophylaxe der Verwahrlosung und psychischer Erkrankungen.

Das vorliegende Heft, ein kleiner Bruchteil individualpsychologischer Arbeit, gibt einen Einblick in die Zusammenarbeit und über die in weitesten Kreisen reifenden Früchte unserer Schule.

"UND WAS HABEN SIE DAZU GETAN, DAMIT ES BESSER WIRD?"

Von Ida Löwy (Wien).

Diese Frage haben Unzählige, die Alfred Adler ihr Leid geklagt, aus seinem Mund vernommen. Drei Beispiele aus meiner persönlichen Erfahrung mögen dar- tun, wie Adler Menschen dazu bringen konnte, aktiv zu dieser Frage Stellung zu nehmen.

Eine Mutter kam einmal mit ihrem Knaben auf dem Arm in Alfred Adlers Erziehungsberatungsstelle. Die Klage lautete, dass der Dreijährige, ein einziges Kind, oft während des Spielens grundlos zu schreien beginne und eine halbe Stunde lang nicht zu beruhigen sei, und dass er auch oft bei Nacht aus dem Schlaf auffahre und lange Zeit schreie. Wie um zu bekräftigen, dass sie nichts unversucht gelassen hatte, um diesem Ubelstand abzuhelpfen, fügte sie hinzu: "Und was ich ihn schon geschlagen habe!"

Adlers erste Frage: "Ist er nicht vielleicht einmal geschreckt worden?" beantwortete die Mutter mit: "Nein".

Da richtete sich das Kind, das bis dahin Adler regungslos und unverwandt angeblickt hatte, mit entsetzten Augen auf und sagte: "A Larven." (Eine Maske).

Die Mutter ergänzte: "Das war einmal!"

Adler erklärte: "Sie sehen, dass das genügt hat."

Zu einer Zeit, da das Kind noch nicht sprechen konnte, hatte sich ein Knabe eine Larve vor das Gesicht genommen, und der Kleine war bei deren Anblick masslos erschrocken. So oft ihm nun bei Tag die Erinnerung an diesen Eindruck gekommen sein mochte, hatte er angsterfüllt geschrien, und wie sein nächtliches Verhalten vermuten liess, dürfte er sich auch

in seinen Träumen damit gequält haben.

Adlers Frage, ob der Kleine in einen Kindergarten gehe, beantwortete die Mutter verneinend. Sie befürchtete, dass das Kind, wenn es dort auch so schreien würde wie zuhause, von der Kindergärtnerin Schläge bekommen könnte. Adler erwiderte: "So wie Sie Ihr Kind geschlagen haben, wird es kein Fremder schlagen".

Um der einigermaßen erschütterten Mutter Zeit zu lassen, sich nicht nur zu beruhigen, sondern auch an den Gedanken zu gewöhnen, ihr Kind auch anderen zu überlassen, sagte Adler zu den Hörern seiner Erziehungsberatung: "Und die Mutter wird die Freude erleben, dass ihr Kind bald die Uhr kennenlernen wird im Kindergarten. Er wird genau wissen: wenn die Zeiger so stehen, dann wird die Mutter ihn bald abholen kommen".

Sich nun dem Kind zuwendend, das bereits ganz vertraulich geworden war, sagte Adler: "Und du musst dir einmal so eine Larve anschauen, das ist doch nur ein Stück Papier, und vor Papier können wir uns doch nicht fürchten."

Ein junges Mädchen, das drei Jahre wegen Magenschmerzen in ärztlicher Behandlung gestanden war, auch schon eine Kur in Karlsbad gebraucht hatte und, einer strengen Diät zufolge, keine Süßigkeiten essen durfte, klagte über verstärkte Magenbeschwerden bei schlechterer Gemütsverfassung - und landete eines Tages bei Alfred Adler. In weiser Vorahnung der Dinge, die da kommen konnten, hatte sie zu ihrer Mutter gesagt: "Weisst du, Mama, wenn der Dr. Adler aber finden sollte, mir fehlt nichts, dann gehst du geradewegs mit mir zum Zuckerbäcker, und ich esse mich einmal satt."

Gleich beim ersten Ansehen hatte Adler konstatiert, dass sich die Patientin schlecht hielt; sie sass fast immer vornübergeneigt, so dass sich ihr Magen zusammengedrückt, beinahe nie normal ausbreiten konnte. Da sie zu Zeiten seelischer Verstimmung ihre Körperhaltung noch mehr vernachlässigte, waren die erhöhten Magenbeschwerden enträtselt. Die Magenuntersuchung selbst fiel günstig aus. Um dem Mädchen die Gewöhnung an eine richtige Körperhaltung zu erleichtern, hatte ihr Adler einige Turnübungen gezeigt, die sie täglich mehrmals,

hauptsächlich zu Erinnerungszwecken, ausführen sollte.

Der erste Weg nach dem Besuch bei Adler galt dem Zuckerbäcker, wo sich das junge Mädchen nach dreijähriger Entbehrung, ohne Beschwerden, gütlich tat.

Ein Hörer Alfred Adlers sagte mir einmal, nachdem er etwas kaum Tragbares erlebt hatte: "Wenn mir das, was mir jetzt geschehen ist, passiert wäre, ehe ich Adler gekannt habe, diesmal wäre Schluss gewesen - aber jetzt kann ich mir das nicht mehr erlauben."

Vielen hat Adler dazu verholfen, zu wissen, was man sich erlauben darf.

Alfred Adler durfte die Frage "Und was haben Sie getan, damit es besser wird?" immer wieder stellen, denn er hat sein ganzes Leben alles, was er konnte, dazu getan, damit es besser wird.

MEDEDELINGEN VAN HET SECRETARIAAT

Gedenksteen Dr. Alfred Adler.

Op 27 Mei wordt bij het huis van Adler te Wenen, een gedenksteen onthuld. Uit Holland zullen daarbij aanwezig zijn Dr. Ronge en Dr. Delhez.

Nieuws over ons Internationale Congres.

Het laat zich aanzien, dat wij een interessant Congres krijgen. Reeds kwamen behalve van Prof. Spiel en Dr. Müller toezeggingen om te spreken binnen van Alexandra Adler, Dr. Papanek - New York (Directeur van Wiltwyck, Institute for delinquent boys, waar de film "The quiet one" speelt), Dr. Brix - Wenen, Dr. Brandt-Berlijn en Dr. Brachfeld - Spanje.

Wij kregen aanmeldingen tot deelname aan het Congres uit Canada, Californië, Duitsland en Israel.

Geeft U zo spoedig mogelijk op aan het Congrescomité van de I.V.I.P., Dorpsstraat 37, Lunteren.

Het Congres wordt gehouden in het Conferentieoord "De Pietersberg" te Oosterbeek, van 12 tot en met 18 Augustus 1957.

De verblijfkosten met vol pension bedragen f. 60,- de congreskaart kost f. 80,-. Bij aanmelding dient f. 25,- vooruit te worden betaald.

Betalingen kunnen geschieden aan de Amsterdamse Bank, Bijkantoor van Woustraat, Amsterdam, postgiro 53251, ten behoeve van de Ned. Werkgemeenschap voor I.P.

Rectificatie.

Op de aan Medewerkers en Cursisten toegezonden uitnodiging voor het Congres, is onder de titel "Geestelijke Hygiëne in het licht van de Individualpsychologie" de volgende alinea weggevallen:

Uit het programma noemen wij: Adlerherdenking, Filosofie van de Individualpsychologie, Kriminaliteit, Psychosomatiek.

Bijeenkomst Werkgemeenschap.

In het vorige Mededelingenblad werd aangekondigd, dat er op 27 Mei een Adlerherdenking zou plaatsvinden. De herdenking zal op die datum niet doorgaan, daar deze tijdens het Congres te Oosterbeek zal worden gehouden.

De laatste Zaterdagmiddag bijeenkomst van dit seizoen is op 25 Mei.

Adreswijzigingen.

Mej. E.H.Lennhoff - Minervalaan 53^{II}, Amsterdam.
Mevr. J.J.Ypes-Camman - Wilhelminastr. 2A, Breda.

Bestuursadressen:

Secretariaat:

Wessel Gansfortstraat 21, Amsterdam-W.
Tel. 13.33.48.

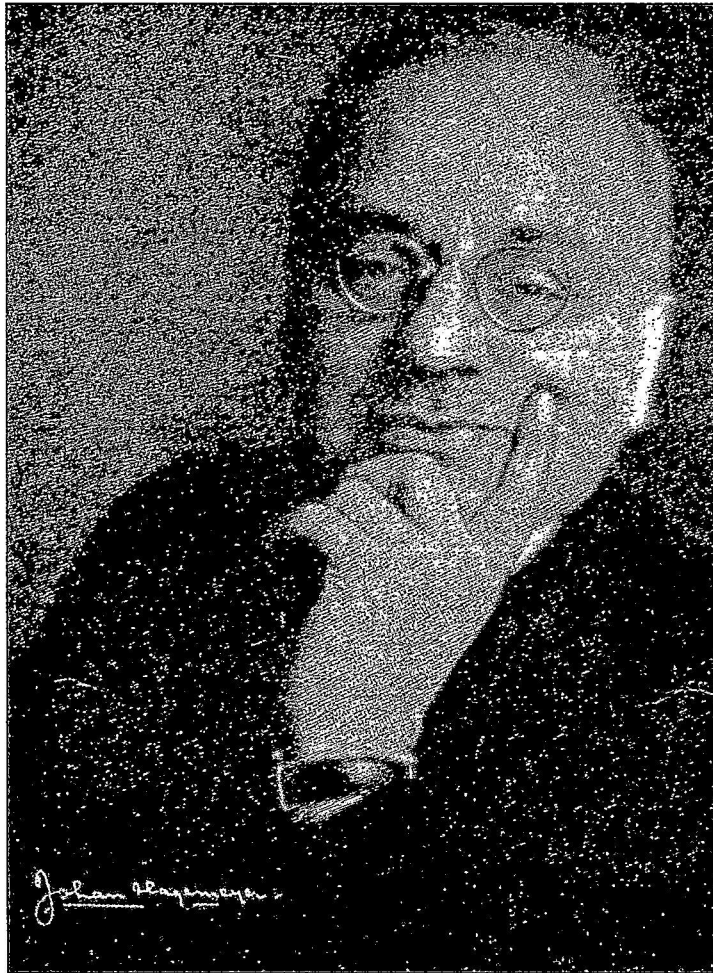
Mevr. A. van Beest-Cocural.
Mej. L.C. van Dijk (Tevens bibliothecaresse).
Mevr. I.M. Klompe-Gassée.

Bibliotheek:

Vossiusstraat 51 bel. Amsterdam-Z.
Tel. 71.97.42 (van 9-12 en 2-5 uur).

Penningmeesteresse:

Mevr. C.A.Brëas, Dorpsstraat 37, Lunteren.

ALFRED ADLER

Geboren 7 Febr. 1870
Gestorven 28 Mei 1937